

NATIONEN

DEBATT

109578

Flere misforsto

DEBATT

Av John Sand, Bjørka

I den senere tid har jeg gjennomgått en rekke avisreferater fra «oppgjøret» i årene 1945–49. En ting som går igjen i de fleste referater, er hånlige bemerkninger til de tiltalte som hevdet at de ikke forsto at Norge var i krig etter at forsvarssjefen, general Ruge, hadde etterkommet regjeringens ordre om å innstille fiendtlighetene mot Tyskland i juni 1940.

Jeg har også gått igjennom en del dagbokopptegetninger, forfattet av fremtredende nordmenn i 1940, og erindringer skrevet av Nygaardsvold og noen av hans statsråder. Og her oppdager jeg noe sensasjonelt: Heller ikke nordmenn i de mest fremskutte stillinger innenfor Høyesterett, regjering og forsvar har forstått at krigen fortsatte! Jeg skal nevne noen eksempler:

1) Høyesterettsdommer Thomas Bonnevie skriver i sin dagbok 17.6.1940: «Dommer Klæstad sa da jeg traff ham og Evensen på Karl Johan ved middagstid at nå mente han at Kongen måtte vende hjem.» Jeg stiller spørsmålet: Kunne dommer Klæstad ha uttalt seg slik hvis han hadde forstått at Kongen var reist til England for å fortsette krigen?

2) En annen kjent h.r.dommer, Johan Riveitz, ha tydeligvis heller ikke forstått noe om den fortsatte krigførsel. I dommer Bonnevis dagbok for 11. juni 1940 står nemlig følgende å lese: «Riveitz hevdet at Stortinget burde sammenkalles og at Stortinget så burde gå til oppnevning av en «ny regjering» i Oslo med sikte på at denne nye regjering så skulle forhandle med tyskerne om separاتفerd.»

3) H.r.justitiarius Paal Berg må i 1940 ha hatt like «gale» syn på «fortsettelseskrigen» som NS-folkene. Dette framgår av T. Bonnevis Høyesterett og riksrådsforhandlingene s. 31: «I så høende står det fast at Berg faktisk denne ettermiddag (17.6.1940) gikk til minister Beck-Friis for å få bragt på det rene om denne kunne og ville formidle en telegrafisk henvendelse

fra presidentskapet til Kongen med anmodning til Kongen om frivillig å abdisere.»

4) Kirkens primas, biskop Berggrav må også ha delt NS-medlemmenes oppfatning i det her berørte spørsmål. I rapport nr. 641, datert 13.6.1940, beretter den svenske minister Beck-Friis til svensk UD at han er blitt oppsøkt av Berggrav, og at biskopen fortalte ham at han (Berggrav) med tilslutning av Paal Berg og flere fremtredende personligheter, hadde foreslått for den tyske forhandler Delbrügge, at admini-

strasjonsrådet skulle erstattes av et riksråd, «varjante riksrådet i motsatt til administrasjonsrådet skulle søke oppnå *verklighet* (min. uth.) samarbeide med tyskarna». Her må man spørre: Dersom nevnte personligheter hadde forstått at krigen gikk videre fra England, kunne de ha vært innstilt på «verklighet samarbeide» med fienden? 5) Selv general Ruge kan ikke ha skjunt at krigen skulle fortsette fra England. Trygve Lie opplyser nemlig i sin bok «Leve eller dø» s. 233 at Ruge «vegret seg og nektet til slutt blankt» å bli med

til England 7. juni 1940. Og Undersøkelleskommissjonen omtaler at «Ruge sa ihvertfall uttrykkelig fra til generalstabssjefen, oberst H. Hansson, at han burde bli hjemme». Ruge har selv opplyst at han gikk frivillig i tysk fangenskap.

Jeg stiller atter et spørsmål: Kan et lands forsvarssjef midt under en krig nekte blankt fortsatt krigsdeltagelse? Og kan han beordre sin stabssjef å dra hjem i stedet for å fortsette krigen? Her må man også ha for øye den militære straffelovs § 89: «Krigsmand som under Fægtning

eller naar Fægtning forestaar, lader sig ta til Fange uden at gjøre tilbørlig Modstand... straffes med Fængsel». Strafferammen er iflg.str.lovens § 17 inntil 15 års fengsel. Dersom Ruge hadde hatt en anelse om at «Fægtning forestod», kunne kan umulig ha handlet som han gjorde.

6) Endog Kongen og Nygaardsvold-regjeringen forsto ikke at krigen skulle fortsette. Dette framgår av statsrådsprotokollen 7. juni 1940 hvor det er innført at «det ville være håpløst for Norge å fortsette krigen». Nygaardsvold sa for øvrig i sin første tale til hjemme-Norge den 25. juni 1940 (BBC): «Det stod da ingen annen utvei åpen enn å nedlegge våpnene og sende våre tapre offiserer og soldater hjem.» 7) Stortingets rådgiver i folkerettsspørsmål, h.r.advokat H. Holthe hørte også til dem som delte NS-folkenes «gale» syn på «fortsettelseskrigen». I Dagsposten 6.8.1940 skrev han nemlig: «Krigen opphørte 9.6.1940 da våpnene i Norge ble nedlagt.»

Eksemplene kunne forfleres, men av plasshensyn må jeg stoppe. Som sagt: Jeg finner det sensasjonelt at landets regjering, kirkens primas, h.r.justitiarius, landets forsvarssjef m.v. har hevdet samme oppfatning i spørsmålet om når krigen mellom Norge og Tyskland opphørte, som NS-folkene. Men, som kjent ble bare sistnevnte gruppes syn funnet galt og straffverdig.

HJEMKOMST: Debatten om Norges folkerettslige stilling under den tyske okkupasjonen 1940–45 går videre. Innsenderen mener det var mange fremtredende folk som under krigen oppfattet situasjonen slik at kong Haakon (her fotografert sammen med kronprins Olav ved hjemkomsten i 1945) burde vende hjem fra landflyktigheten og innlede samarbeid med okkupasjonsmakt.